

(Crisis-)communicatie rondom drie actuele zaken

Frank Vergeer en Nico de Leeuw

De zaak Anne Faber

burgerinitiatieven in goede banen leiden

Op 29 september 2017 verdween Anne Faber nadat ze 's middags op haar zwarte opoefiets is gaan fietsen. Haar vriend stuurt zij in het begin van de avond nog een selfie in de stromende regen. Noodweer had haar verrast tijdens de fietstocht. Als hij daarna niks meer hoort van haar maakt hij zich zorgen en neemt dezelfde dag nog contact met familie en vrienden. Rond middernacht belt hij de politie.

Vanaf dat moment zetten haar vrienden en familieleden alles op alles om haar terug te vinden. In samenwerking met de politie; steeds meer wordt geopereerd als een geoliede zoekmachine. Stelselmatig worden hele lappen bos uitgekamd, talloze mensen aangesproken en langs de meest waarschijnlijke fietsroute van Anne worden camerabeelden opgevraagd. Na 13 dagen wordt haar lichaam gevonden dat door de dader was begraven. Anne Faber bleek verkracht en vermoord.

In 2020 werd het boek **'Schouder aan schouder: burger- en politieparticipatie tijdens de vermissing van Anne Faber'** gepubliceerd. Met daarin leerpunten uit de samenwerking tussen burgers en politie', geschreven door Jérôme Lam en Nicolien Kop. Het kwam voort uit een door de Dienst Regionale Recherche van de Eenheid Midden-Nederland geïnitieerd onderzoek naar de wijze waarop de politie dient om te gaan als burgers op zoek willen gaan naar vermiste personen. Als ijkpunt fungeerde het burgerinitiatief bij de vermissing van Faber. De conclusie uit het onderzoek was dat bij dergelijke burgerinitiatieven de politie meteen goede afspraken maakt.

Uit het artikel getiteld **'Schouder aan schouder: burger en politieparticipatie tijdens de vermissing van Anne Faber'** in het tijdschrift van de Politie vind je hieronder een fragment waaruit het belang blijkt van de binnenste ring:

Informatie vindt tegenwoordig razendsnel zijn weg naar buiten, waardoor de politie zich genoodzaakt ziet steeds sneller en actiever te communiceren om de informatiestroom in de buitenwereld bij te benen. Door de media-aandacht werd de politie soms gedwongen om heimelijk te opereren. Toen na de verklaring van Michael P. het zoekgebied naar Zeewolde werd verplaatst, deed de politie dit op onopvallende wijze, om te voorkomen dat de pers hiervan lucht kreeg. Er bestond het risico dat er sporen vernietigd zouden worden, maar ook dat de nieuwe locatie al in de media werd genoemd voordat de familie op de hoogte was gesteld. De druk van de media bleef overigens niet beperkt tot de politie, journalisten richtten zich ook rechtstreeks op de familie en benaderden hen actief om informatie los te krijgen. Een familie die hierop niet goed is voorbereid, kan gebruikt of misbruikt worden door de media, met mogelijk schade voor henzelf of het onderzoek tot gevolg.

Dat was in deze zaak gelukkig niet het geval. Maar dat is niet het enige. Het is inmiddels een gegeven dat burgers bij een dergelijk ingrijpend delict het liefst mee willen doen om de zaak op te lossen. De politie Midden-Nederland beseftte toen heel goed (ook door lessons learned

vanuit andere vermissingszaken, bijv. de broertjes Ruben en Julian in mei 2013) dat je dergelijke initiatieven moet begeleiden en dat samenwerking met burgers pure noodzaak is. Dat besef - weten wat er leeft bij mensen die betrokken zijn of zich betrokken voelen - is ook essentieel voor een passende communicatiestrategie. Eentje die niet uitgaat van: wat willen wij vertellen (lees: zenden), maar hoe kunnen we effectief verbinding maken tussen wat wij willen en wat betrokkenen en getroffen willen weten, doen en ervaren?

De zaak Marianne Vaatstra

grootschalig DNA verwantschapsonderzoek en deelname door 'betrokkenen'

Op 1 mei 1999 werd Marianne Vaatstra als vermist opgegeven bij de politie. Zij was na een avond stappen niet thuisgekomen en verbleef ook niet bij vrienden. Vrienden en familieleden gingen naar haar op zoek. Diezelfde dag werd haar fiets gevonden in een greppel en kort daarna werd in een weiland vlakbij haar stoffelijk overschot aangetroffen. Zij bleek met geweld om het leven te zijn gebracht. Het OM heeft sinds het begin van het onderzoek in 1999 tenminste 12 mensen aangehouden als mogelijke verdachte. Van meer dan 900 mannen werd in een 'grootschalig DNA-onderzoek' DNA-materiaal verzameld.

Ook in het televisieprogramma van Peter R de Vries werd veelvuldig aandacht aan de zaak besteed. De doorbraak in deze zaak kwam in 2012. Minister van Justitie Hirsch Ballin gaf in 2008 de aanzet tot meer mogelijkheden met DNA-onderzoek. Dat resulteerde in april 2012 in een wetswijziging en maakte een grootschalig DNA verwantschapsonderzoek mogelijk. Op 29 september 2012 begon dit onderzoek in een straal van 5 km van de plaats delict onder ruim 8000 mannen.

Voorafgaand aan dit onderzoek is een discoursanalyse gemaakt. Een methode om 'het gesprek op straat, bij de kapper, in de kroeg, op het plein' te analyseren met een strategisch doel: wat zijn eventuele bezwaren van betrokkenen (in dit geval inwoners van Veenklooster en omstreken) om niet mee te willen doen aan een grootschalig DNA verwantschapsonderzoek? Een analyse van deze gesprekken leidde tot het inzicht dat niet alleen de mannen moesten worden aangesproken, maar het hele gezin. En dat aandacht gegeven moest worden aan de zorgen over eventuele onbekende verwantschappen. Uiteindelijk heeft deze aanpak geleid tot een andere houding onder de gemeenschap: een verschuiving van 'argwaan' naar 'kans dat de moord wordt opgelost'. Er was een massale opkomst van **92%** voor het DNA-verwantschapsonderzoek, en de dader is op basis van een DNA-match aangehouden. Op 18 november 2012 werd Jasper S. gearresteerd, een 45-jarige veehouder uit [Oudwoude](#), die 2,5 km van de plaats delict woonde. Hij bekende de moord en op 19 april 2013 veroordeelde de rechtbank in Leeuwarden hem tot een gevangenisstraf van 18 jaar voor verkrachting en moord.

De discoursanalyse was de basis voor een effectieve communicatiestrategie, gericht op de gemeenschap en hoe eventuele bezwaren in een vroegtijdig stadium gesignaleerd konden worden en daar met passende taal mee te verbinden.

De zaak Nicky Verstappen

discoursanalyse en mediastrategie

Ook bij de zaak Nicky Verstappen is door de politie gebruik gemaakt van DNA- verwantschapsonderzoek. Deze jongen uit het Limburgse dorpje Heibloem verdween op 10 augustus 1998 toen hij met een groepje dorpsgenootjes op kamp was. Een dag later werd een grootschalige zoekactie gestart en in de avond werd het lichaam van Nicky gevonden op ruim een kilometer afstand van het kampeerterrein. Na onderzoek nam de politie aan dat Nicky slachtoffer is geworden van een zedenmisdrijf. In de loop der jaren had justitie verschillende verdachten op het oog zonder resultaat. In januari 2018 maakte de politie bekend een grootschalig DNA-[verwantschapsonderzoek](#) te gaan uitvoeren. Hiertoe werden 21.500 mannen opgeroepen die woonachtig waren – of dat in 1998 waren – in de omgeving waar het lichaam van Nicky Verstappen gevonden werd. In eerste instantie werden mannen opgeroepen uit Landgraaf, Heerlen en Brunssum. Daarna kwamen mannen die in 1998 rond de hei woonden en waren verhuisd, aan de beurt.

Er is voorafgaand aan dat onderzoek ook gebruik gemaakt van discoursanalyse. Hieruit kwam onder andere naar voren dat inwoners bezwaar zouden hebben om mee te werken indien er grootschalige media-aandacht voor zou zijn. Geïnterviewden gaven aan ‘in stilte’ best mee te willen werken. En laat dat nu juist niet gebeurd zijn. De eerste afname van wangslim van burgemeester Raymond Vlecken gebeurde onder het oog van camera’s. Er werd een mediastrategie bewandeld en de zaak werd weer breed uitgemeten in de pers. De media werden kennelijk in de binnenste ring geplaatst en niet de betrokkenen, wiens deelname essentieel is om grootschalig mee te werken aan een dergelijk onderzoek. In dit DNA-verwantschapsonderzoek werd ‘slechts’ een deelnamepercentage van **65%** gehaald. Uiteindelijk werd na ruim 20 jaar ook hier de dader gevonden en veroordeeld tot een gevangenisstraf van 12 jaar en 6 maanden.

Bronnen:

- Schouder aan schouder: burger en politieparticipatie tijdens de vermissing van Anne Faber, Politieacademie 2020, auteurs Lam en Kop;
https://www.politieacademie.nl/kennisenonderzoek/Onderzoek/Documents/001-048_TVDP0819%20Schouder%20aan%20Schouder.pdf
- Crisis in aantocht: een interactioneel perspectief op crisiscommunicatie, proefschrift Annette Klarenbeek juni 2012;
- Vermoorde broertjes Ruben en Julian niet mishandeld.
<https://www.ad.nl/binnenland/vermoorde-broertjes-ruben-en-julian-niet-mishandeld~a9e77208/>
- Communicatierijk.nl:
<https://www.communicatierijk.nl/actueel/artikelen/2018/04/01/discoursanalyse-zaak-vaatstra>
- AD, februari 2018: Burgemeester geeft startsein DNA afname zaak Nicky Verstappen.
<https://www.ad.nl/binnenland/burgemeester-geeft-startsein-dna-afname-zaak-nicky-verstappen~a6a0893e/>
- BNR radio, podcast met Annette Klarenbeek over discoursanalyse in de zaken Vaatstra en Nicky Verstappen: <https://www.bnr.nl/podcast/woordwaarde/10399626/7-in-moordonderzoek-telt-ieder-woord>

Nederlands moordmysterie (Nicky Verstappen) na 20 jaar opgelost
https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20180822_03677157